

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ ๒ ประการคือ

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

๒. เพื่อวิเคราะห์บทบาทในการปฏิบัติงาน และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการ ปฏิบัติงานอบรมประชาชนประจำตำบล ของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการใช้แบบสอบถาม ประเภทให้ผู้ตอบกรอกแบบสอบถามเอง ซึ่งประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส สังกัดมหานิกายใน เขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้แก่ วัด ราษฎร์ จำนวน ๑๘ แห่ง และสำนักสงฆ์ ๑๘ แห่ง รวมจำนวน ๓๖ แห่งต่อรูป และได้้นำข้อมูลที่เก็บได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละในการ อธิบายเชิงพรรณนา ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางประชากร

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะทั่วไปของกลุ่มพระสงฆ์ครั้งนี้ ได้แก่ อายุ พรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา โดยแบ่งเป็น ๑) แผนกธรรม ๒) แผนก บาลี และ ๓) แผนกสามัญ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในรูปแบบของความถี่ ร้อยละ พบว่ากลุ่มพระสงฆ์ ส่วนใหญ่มีอายุช่วงระหว่าง ๕๑ - ๖๕ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖๗ ต่อมาก็เป็นกลุ่มที่มีอายุช่วง ๓๖-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔๖ และกลุ่มที่มีอายุช่วง ๒๐-๓๕ ปี คิดเป็น ๑๒.๕๐ โดยอายุต่ำสุด คือ ๒๒ ปี และสูงสุด ๘๔ ปี

จำแนกตามพรรษา พบว่า กลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีพรรษาช่วง ๑-๑๕ พรรษา โดยคิด เป็นร้อยละ ๔๓.๗๕ รองลงมาเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีพรรษาช่วง ๑๖-๓๐ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔๖ และกลุ่มพระสงฆ์ที่มีพรรษาช่วง ๓๑ - ๔๕ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๗๑ โดยจำนวน พรรษาต่ำสุดคือ ๑ พรรษา และสูงสุด ๕๗ พรรษา

จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส พบว่ากลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งช่วง ๑-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๓ รองลงมาเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งช่วง ๑๖-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ และกลุ่มพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งช่วง ๓๑-๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๖ โดยดำรงตำแหน่งต่ำสุดคือ ๑ ปี และสูงสุด ๔๘ ปี

จำแนกตามระดับการศึกษาสายพระปริยัติธรรม แผนกธรรมพบว่ากลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุด โดยศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑๖ รองลงมากลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนอยู่ในระดับนักธรรมชั้นตรี คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘๘ และกลุ่มพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาในระดับนักธรรมโท คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๕๘ ส่วนแผนกบาลี กลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๕๔ รองลงมากลุ่มพระสงฆ์เรียนอยู่ในระดับประโยค ๑-๒ คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๐ และกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนอยู่ในระดับ ป.ธ.๑ และ ประโยค ๔-๕-๖ คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๓ เท่ากัน

จำแนกตามระดับการศึกษาสามัญ พบว่ากลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาอยู่เพียงระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๘ รองลงมากลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนจบระดับปริญญาตรี คิดเป็น ร้อยละ ๒๑.๘๘ และกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๖ ในขณะที่กลุ่มพระสงฆ์ที่จบระดับการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาเอก มีเพียงร้อยละ ๑.๐๔

จำแนกตามระดับสมณศักดิ์ พบว่ากลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่ ไม่มีสมณศักดิ์ คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๔๖ รองลงมากลุ่มพระสงฆ์มีระดับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโท คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘๐ กลุ่มพระสงฆ์ที่มีระดับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ และกลุ่มพระสงฆ์ที่มีระดับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรี คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๓ ตามลำดับ

ส่วนที่ ๒ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตามบทบาททั้ง ๘ ด้าน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาระดับบทบาทการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เพื่อช่วยเหลือสังคมของพระสงฆ์ ตามที่กล่าวไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมว่า ด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๔๖ มีทั้งหมด ๘ ประการ ได้แก่ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสัมมาชีพ ด้านสันติสุข ด้านศึกษา สงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทีธรรม และด้านสามัคคีธรรม โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการปฏิบัติงานตามบทบาททั้ง ๘ ด้าน สรุปได้ว่า

ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงานด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้บทบาทการปฏิบัติงานด้านศีลธรรมและ

วัฒนธรรมที่มีระดับมากที่สุด คือ จัดโครงการประเพณี เดือนสี่เป็ง(ทานข้าวใหม่) รวมถึงสืบสานประเพณีประเพณีสี่เป็ง (ตามประทีป/บุพเพตพลี) การสืบสานประเพณีสงกรานต์ โดยการสรงน้ำพระ รดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ และ จัดโครงการเข้ากุศลกรรม (วัด) หรืออาราม โดยที่อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงาน ด้านสุขภาพอนามัยของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้บทบาทการปฏิบัติงานของกลุ่มพระสงฆ์ที่มีระดับมากที่สุด คือ การปลูกต้นไม้, การบวชป่า, บวชต้นไม้, เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ รองลงมาคือ จัดโครงการอบรมรณรงค์ลดภาวะโลกร้อนและการลดหมอกควันพิษ ซึ่งอยู่ในระดับมาก รวมไปถึงวัดร่วมรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก และ ร่วมกับสถานพยาบาลของรัฐจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพให้กับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปภายในชุมชน โดยที่อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ด้านสัมมาชีพ พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงานด้านสัมมาชีพของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพหลัก เช่น อาชีพเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ร่วมกับส่วนงานราชการสนับสนุนโครงการปลูกพืชปลอดสารพิษ, พืชสวนครัวรั้วกินได้ อยู่ในระดับมากเช่นกัน ตลอดทั้งส่งเสริมให้ประชาชนภายในหมู่บ้านประกอบอาชีพเสริม เช่น การจัดดอกไม้สด, การจักสาน, การทำขนมไทย, การแปรรูปอาหาร ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านสันติสุข พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงาน ด้านสันติสุขของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยที่วัดร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ จัดกิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักความสงบ อยู่ในระดับมากที่สุด รวมไปถึงโครงการรณรงค์และป้องกันไฟฟ้า อยู่ในระดับมาก

ด้านศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงานด้านศึกษาสงเคราะห์ของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้มีการมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบผ่าน พระปริยัติในแต่ละชั้น อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ สำนักนักเรียนอื่นและส่งเสริมให้ศิษย์ได้รับการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง และมีนักเรียน นักรธรรม บาลีประจำวัด อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ในขณะที่จัดการพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักรธรรมในวัด อยู่ในระดับน้อย

ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงาน ด้านสาธารณสงเคราะห์ของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ได้แก่การร่วมกับประชาชนบูรณปฏิสังขรณ์ปรับปรุงซ่อมแซมวัดอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รองลงมาคือ ช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบวินาศภัย รวมถึงจัดโครงการมอบเครื่องอุปโภค บริโภค ข้าวสาร อาหารแห้ง

และปัจจัยยังชีพ ให้กับผู้ด้อยโอกาส และ เป็นผู้เข้าร่วมกับส่วนราชการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงาน ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรมของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยที่จัดกิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑๒ สิงหาคม และวันที่ ๕ ธันวาคม ประจำปี อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ อบรม ส่งเสริมให้เยาวชนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและบุญคุณของบิดา มารดา อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน และจัดโครงการบรรพชา อุปสมบท เฉลิมพระเกียรติ อยู่ในระดับมาก ในขณะที่จัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุอยู่ในระดับน้อย

ด้านสามัคคีธรรม พบว่า ภาพรวมของบทบาทการปฏิบัติงาน ด้านสามัคคีธรรมของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง มีระดับมากที่สุด รองลงมาคือ จัดตั้งกองทุนของคณะสงฆ์ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) รวมถึงมีตารางการจัดกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หมุนเวียนไปตามวัดต่างๆ และจัดตั้งมูลนิธิของคณะสงฆ์ในอำเภอพร้าว อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

บทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทั้ง ๘ ด้าน

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา ระดับสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ กับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โดยภาพรวมทั้ง ๘ ด้าน ในครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ๒ ตัวแปร คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) กับตัวแปรตาม (Dependent Variables) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเพียร์สัน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในความสัมพันธ์คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา และระดับสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน พบว่า อายุ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงลบโดยที่อายุของพระสงฆ์มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -0.๑๔๒ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -0.๐๐๗

สำหรับจำนวนพรรษา การศึกษาระดับปริญญาธรรม ระดับสามัญ และระดับสมณศักดิ์ของ พระสงฆ์ ความสัมพันธ์น้อยในเชิงบวก โดยพบว่า จำนวนพรรษามีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๐๔๑ การศึกษาระดับปริญญาธรรม และระดับสามัญ มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๑๖๕ และ ๐.๑๕๘ รวมถึง ระดับสมณศักดิ์ มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๑๖๕ ในขณะที่การศึกษาระดับนักธรรม มีความสัมพันธ์ ปานกลางในเชิงบวก โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๒๒๓

ส่วนที่ ๓ สรุปผลปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชนในหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบล

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้พิจารณาจากการปฏิบัติตามนโยบายและการวางแผน การ กำหนดงาน/โครงการในรอบปี ด้านงบประมาณ ความร่วมมือในการทำงาน และการติดตาม ประเมินผล โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า คณะกรรมการมีความเข้าใจนโยบายของ อ.ป.ต. ร้อยละ ๕๕.๐๐ ในขณะที่ไม่เข้าใจมีเพียงร้อยละ ๑.๐๐ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้ความเห็นว่า มีการชี้แจงนโยบาย ให้กับคณะกรรมการ รวมไปถึงคณะกรรมการมีการวางแผนการทำงาน อ.ป.ต.

ด้านนโยบายและการวางแผน พบว่า คณะกรรมการมีความเข้าใจนโยบายของ อ.ป.ต. ร้อยละ ๕๕.๐๐ ในขณะที่ไม่เข้าใจมีเพียงร้อยละ ๑.๐๐ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้ความเห็นว่า มีการชี้แจงนโยบายให้กับคณะกรรมการ รวมไปถึงคณะกรรมการมีการวางแผนการทำงาน อ.ป.ต.

ด้านการกำหนดงาน/โครงการในรอบปี พบว่า คณะกรรมการ อ.ป.ต. ได้มีการนำเอา ปัญหาของชุมชนมากำหนดเป็นกิจกรรมในรอบปี ถึงร้อยละ ๕๓.๕๒ ไม่ได้กำหนด เพียง ร้อยละ ๒.๐๘ และจากการที่ไม่ได้นำเอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวกำหนด งาน/โครงการที่ทำได้นี้มาจาก คณะกรรมการ อ.ป.ต. กำหนดกันเองร้อยละ ๖๑.๔๖ คณะสงฆ์ระดับอำเภอเป็นผู้กำหนด ร้อยละ ๓๘.๕๔

ด้านงบประมาณ พบว่า กลุ่มพระสงฆ์เห็นว่าระยะเวลาที่ได้รับงบประมาณไม่เหมาะสม ร้อยละ ๖๖.๖๗ และไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ถึงร้อยละ ๕๐.๖๒ นับว่าเป็นปัญหามากที่สุด สำหรับวิธีแก้ไข กลุ่มพระสงฆ์ร้อยละ ๕๖.๘๘ เห็นว่าคณะกรรมการเป็นผู้หาเพิ่มเติม

ด้านความร่วมมือในการทำงาน พบว่า หน่วย อ.ป.ต. ได้มีการประสานงานกับหน่วยงาน ที่สนับสนุน ช่วยเหลืองาน อ.ป.ต. โดยได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายในพื้นที่ คือ กลุ่มองค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ เรียงตามลำดับดังนี้ ๘๖.๔๖, ๘๔.๓๘ และ ๓๕.๕๘ ได้รับความร่วมมือด้านวิชาการมากที่สุด ร้อยละ ๕๕.๘๓ รองลงมาได้แก่

ด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๔๒ และ ๔๓.๖๕ ตามลำดับ ส่วนความสำเร็จในการปฏิบัติงานนั้น ส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากคณะกรรมการทุกคน ร้อยละ ๘๖.๘๘

ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า กลุ่มพระสงฆ์ทั้งหมดเห็นว่าในรอบปีที่ผ่านมาได้มีการตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของหน่วยงาน อ.ป.ต. ทั้งนี้ยังได้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีด้วย ซึ่งลักษณะของการสรุปงานรายงานผลนั้น กลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่าประธานกรรมการจะเป็นผู้สรุปและรายงาน โดยคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๘๘

ส่วนที่ ๔ ข้อคิดเห็นด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาเพื่อการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชน ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

จากผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาเพื่อการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชนในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อคิดเห็น ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค

๑. งบประมาณมีไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงาน
๒. ขาดวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์
๓. ช่วงระยะเวลาในการเผยแพร่ธรรมะไม่ตรงกับช่วงระยะเวลาของชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเดียวกับช่วงของการปลูก หรือเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน
๔. ชาวบ้านบางแห่งขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของ อ.ป.ต.จึงทำให้ขาดความร่วมมือที่ดี

แนวทางในการพัฒนา

๑. ขอสนับสนุนด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน พ่อค้า ประชาชน องค์กรชุมชนในพื้นที่
๒. คณะกรรมการช่วยกันหางบประมาณจากการจัดกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น การจัดตั้ง กองผ้าป่า การจัดโครงการเข้าบุญคุณกรรมหรือเข้าโสสานกรรมโดยนำเงินที่ได้จากบาตรแรกมาเป็นกองทุนในการดำเนินงานของ อ.ป.ต.
๓. ควรที่จะมีการประชุมตกลงร่วมกัน เพื่อกำหนดกิจกรรมในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับอาชีพ บริบทและวิถีชีวิตของชุมชน

๔. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ทราบถึงภารกิจของหน่วย อ.ป.ต. โดยผ่านกิจกรรมหรือสื่อต่าง ๆ ในช่วงวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยจะเรียงการอภิปรายผลการศึกษาตามลำดับคือ ลักษณะทั่วไปของประชากร ระดับบทบาทการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาเพื่อการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชน ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

๑. ลักษณะทั่วไปของประชากร

ประชากรทั้งหมดเป็นพระสงฆ์ ส่วนใหญ่มีอายุช่วงระหว่าง ๕๑ - ๖๕ ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีอายุค่อนข้างมาก มีจำนวนพรรษาอยู่ในระหว่าง ๑ - ๑๕ พรรษา และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสระหว่าง ๑ - ๑๕ ปีเช่นกัน ข้อมูลด้านการศึกษาสายพระปริยัติธรรม แผนกธรรมพบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุด โดยศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอก ส่วนแผนกบาลี ส่วนใหญ่ไม่ได้เปรียญธรรม สำหรับในระดับการศึกษาสายสามัญ พบว่าส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาอยู่เพียงระดับประถมศึกษา และข้อมูลสำหรับระดับสมณศักดิ์ พบว่าส่วนใหญ่ ไม่มีระดับสมณศักดิ์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าความแตกต่างในเรื่องจำนวนพรรษา ระดับการศึกษา หรือระดับสมณศักดิ์ มีผลต่อการดำเนินงานของหน่วย อ.ป.ต. ทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ผ่องพรรณ (๒๕๓๙) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในชุมชนที่รัฐให้การพัฒนาแตกต่างกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษามาก มีการศึกษาสูง และมีทัศนคติที่ดีมากต่อการพัฒนาชุมชน มีผลงานด้านการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าผู้มีพรรษาน้อย มีการศึกษาต่ำ และทัศนคติที่ด้อยต่อการพัฒนาชุมชน

๒. ระดับการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตามบทบาท ทั้ง ๘ ด้าน

๑) บทบาทการปฏิบัติงานด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานที่มีระดับมากที่สุด คือ การจัดโครงการประเพณี เดือนสี่เป็ง (ทานข้าวใหม่) รวมถึงสืบสานประเพณีประเพณียี่เป็ง (ตามประเพณี/บุญเปดพลี) การสืบสานประเพณีสงกรานต์ โดยการสรงน้ำพระ รดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ และ จัดโครงการเข้าฤกษ์มูลกรรม (วัด) หรืออาราม ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างสถาบันสงฆ์กับสังคมไทยที่มีมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่งดังที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ว่า ต้องศึกษาพระ

ธรรมให้รู้และเข้าใจคำสอนจนบรรลุผลสำเร็จเป็นขั้นๆ ตามระดับความสามารถและสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย ส่วนการปฏิบัติก็คือปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ และเพื่อสืบพระศาสนาต่อไป (สยามสมาคมและพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย)

๒) บทบาทการปฏิบัติงานด้านสุขภาพอนามัย ของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าบทบาทการปฏิบัติงานของกลุ่มพระสงฆ์ที่มีระดับมากที่สุด คือ การปลูกต้นไม้, การบวชป่า, บวชต้นไม้เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ การจัดโครงการอบรมรณรงค์ลดภาวะโลกร้อนและการลดหมอกควันพิษ รวมไปถึงวัดร่วมรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก และ ร่วมกับสถานพยาบาลของรัฐจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพให้กับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปภายในชุมชน ซึ่งนอกจากการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว กิจกรรมทางโลกอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของสังคมยังนับว่าเป็นบทบาทอันสำคัญของพระสงฆ์อีกด้วย ดังสอดคล้องกับ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้สรุปบทบาทของวัดและพระสงฆ์ไว้ว่า เป็นที่พักของคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม และเป็นสถานพยาบาลรักษาผู้เจ็บป่วย

๓) บทบาทการปฏิบัติงานด้านสัมมาชีพของกลุ่มพระสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า การส่งเสริมการประกอบอาชีพหลัก เช่น อาชีพเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการปฏิบัติงานของกลุ่มพระสงฆ์ที่อยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นยังร่วมกับส่วนงานราชการสนับสนุนโครงการปลูกพืชปลอดสารพิษ, พืชสวนครัวรั้วกินได้ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนภายในหมู่บ้านประกอบอาชีพเสริม เช่น การจัดดอกไม้สด, การจักสาน, การทำขนมไทย, การแปรรูปอาหาร ซึ่งบทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับ วาสนา (๒๕๓๕) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงบทบาทพระสงฆ์ในชุมชน พบว่า พระสงฆ์ได้มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน เพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของประชาชน และพัฒนาชุมชนเพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

๔) บทบาทการปฏิบัติงาน ด้านสันติสุขของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ วัดร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และจัดกิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักความสงบ รวมไปถึงโครงการรณรงค์และป้องกันไฟป่า ทั้งนี้กลุ่มพระสงฆ์ได้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล คือ เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิต และทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็น โจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่นๆ (เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, หน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอพร้าว)

๕) บทบาทการปฏิบัติงานด้านศึกษาสงเคราะห์ของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า การปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบ

ผ่าน พระปริยัติในแต่ละชั้น และส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ สำนักนักเรียนอื่นและส่งเสริมให้ศิษย์ได้รับการศึกษา รวมไปถึงมีนักเรียน นักธรรม บาลีประจำวัด วัฒนธรรม ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามบทบาทของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดไว้ นอกจากการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ต่อเองคือ ศึกษาพระธรรมให้รู้และเข้าใจแล้ว บทบาทอีกประการหนึ่งคือ การให้การศึกษ การเผยแพร่ และการสงเคราะห์ เพื่อสืบพระศาสนาต่อไป (สยามสมาคมและพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย)

๖) บทบาทการปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ การร่วมกับประชาชนบูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงซ่อมแซมวัด รวมไปถึงการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบวินาศภัย การจัดโครงการมอบเครื่องอุปโภค บริโภค ข้าวสาร อาหารแห้ง และปัจจัยยังชีพ ให้กับผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนเป็นผู้นำร่วมกับส่วนราชการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของพระภิกษุสงฆ์ ตามที่รัฐบาลได้กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ๒ ประการคือ การพัฒนาวัด และพัฒนาหมู่บ้าน โดยเหตุที่วัดเป็นศูนย์กลางของประชาชนในชนบท รัฐบาลจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องทำการพัฒนาวัดเป็นประการแรก พ่วง (๒๕๑๓)

๗) บทบาทการปฏิบัติงาน ด้านกตัญญูกตเวทีตาธรรมของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดกิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑๒ สิงหาคม และวันที่ ๕ ธันวาคม ประจำปี รวมไปถึง อบรม ส่งเสริมให้เยาวชนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและบุญคุณของบิดา มารดา และจัดโครงการบรรพชา อุปสมบท เฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาของพระภิกษุสงฆ์ อีกประการหนึ่งที่รัฐบาลได้ขอความร่วมมือจากพระภิกษุในหมู่บ้านให้เป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชน คือ กระตุ้นประชาชนให้เกิดความรู้สึกยึดมั่นต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ พ่วง (๒๕๑๓)

๘) บทบาทการปฏิบัติงาน ด้านสามัคคีธรรมของกลุ่มพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง การจัดตั้งกองทุนของคณะสงฆ์ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) รวมไปถึงมีตารางการจัดกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หมุนเวียนไปตามวัดต่างๆ และจัดตั้งมูลนิธิของคณะสงฆ์ในอำเภอพร้าว ด้วยเหตุที่วัดเป็นแหล่งสำคัญ ช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน ก่อให้เกิดผลดีในทางความสามัคคีจากการร่วมมือของชาวบ้านในการพัฒนาแล้ว การปฏิบัติงานด้านดังกล่าวของพระสงฆ์ได้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านศาสนา คือ ศาสนสถานสำหรับพระพุทธศาสนา คือ วัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรมและให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ

ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย รวมไปถึงระดมสรรพกำลังจากศาสนิกชนและองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระศาสนาซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนรวมทั้งการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาด้วยกันและองค์กรอื่นๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืน (หน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอพร้าว, ๒๕๕๔)

บทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทั้ง ๘ ด้าน

ผลการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ตัวแปร พบว่า

สมมติฐานที่ ๑ อายุ มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน

ผลการศึกษาพบว่า อายุของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงลบกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -๐.๑๔๒

สมมติฐานที่ ๒ จำนวนพรรษา มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนพรรษาของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๐๔๑

สมมติฐานที่ ๓ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน

ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงลบกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -๐.๐๐๗

สมมติฐานที่ ๔ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับนักรรรมของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ปานกลางในเชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๒๒๗

การศึกษาระดับเปรียญธรรมของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้านโดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๑๖๕

การศึกษาระดับสามัญของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๑๕๘

สมมติฐานที่ ๕ ระดับสมณศักดิ์ มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน

ผลการศึกษา พบว่าระดับสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์น้อยในเชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทุกด้าน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๑๖๕

จากความสัมพันธ์ของทั้ง ๒ ตัวแปรที่แตกต่างกันนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากว่า การปฏิบัติงานตามหลักธรรมสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น ในระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ทั้ง ๘ ประการ ของพระสงฆ์ในอำเภอพร้าว เป็นการดำเนินงานที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการแสดงถึงเจตนารมณ์ของคณะสงฆ์ที่จะสืบทอดบทบาทในการพัฒนาของสงฆ์ในด้านจิตใจ และได้เพิ่มการพัฒนาทางด้านวัตถุด้วย เช่น ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านสัมมนาชีพ ซึ่งเป็นบทบาทของสงฆ์ที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิมทั้งสิ้น คือ การให้การอบรมสั่งสอนศีลธรรม เป็นที่พึ่งทางใจ และพัฒนาด้านวัตถุ ทั้งนี้ได้สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งได้กล่าวถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนา ทำให้เจริญ ทำให้เป็น ทำให้ขึ้น ฝึกอบรม คือ กาวนา มี ๔ ประการ คือ

๑. กายกาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักคิดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลกรรมงอกงาม ให้กุศลกรรมเลื่อมสุญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. สีลกาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓. จิตตกาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔. ปัญญาภavana หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ทั้งนี้ยังได้สอดคล้องกับ อาริยา ลัมสุวัณน์ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนชนบทไทย พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๐ พบว่าการเป็นผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่พระสงฆ์ต้องมีบทบาทการพัฒนา เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพยกย่องเป็นพิเศษ พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทการเป็นผู้นำที่สำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น

๓. ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชนในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

จากผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานในด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการกำหนดงาน/โครงการในรอบปี ด้านความร่วมมือในการทำงาน และด้านการติดตามประเมินผล ดำเนินไปด้วยดี ส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาหรืออุปสรรค โดยพบว่า คณะกรรมการมีความเข้าใจนโยบายของอ.ป.ต. และมีการวางแผนการทำงาน อ.ป.ต. ทั้งนี้ได้มีการนำเอาปัญหาของชุมชนมา กำหนดเป็นกิจกรรมในรอบปี และหากแม้ไม่ได้นำเอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวกำหนดงาน/โครงการที่ทำ คณะกรรมการ อ.ป.ต. ก็เป็นผู้กำหนดกันเอง ทั้งนี้ หน่วยอ.ป.ต. ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่สนับสนุน ช่วยเหลืองาน อ.ป.ต. โดยได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายในพื้นที่ คือ กลุ่มองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาครัฐ โดยได้รับความร่วมมือด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนได้มีการตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของหน่วยงาน อ.ป.ต. และได้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีด้วย ทั้งนี้ส่วนความสำเร็จในการปฏิบัติงานนั้น คณะสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากคณะกรรมการทุกคน ซึ่งการทำงานให้บรรลุเป้าหมายหรือนโยบาย องค์กรถือว่ามีความสำคัญที่สุด สมาชิกของทีมงานจะต้องเข้าใจถึงนโยบายของงาน มีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกันและต้องเข้าใจว่า ผลงานเป็นงานของทีมงานไม่ใช่เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด สมาชิกจะต้องแสดงบทบาทหน้าที่ของตนให้เหมาะสม และจะต้องมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ทันสมัย และทันเหตุการณ์ จึงจะทำงานนั้นบรรลุผลสำเร็จ

ในขณะเดียวกัน กลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วย อ.ป.ต. ก็คือด้านงบประมาณ โดยผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาที่ได้รับงบประมาณไม่เหมาะสม และไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน แต่ทั้งนี้ก็ได้ให้ความเห็นว่าวิธีแก้ไขคือ คณะกรรมการเป็นผู้หาเพิ่มเติม ทั้งนี้ได้สอดคล้องกับข้อคิดเห็นที่กลุ่มพระสงฆ์ได้สะท้อนไว้ว่า อุปสรรค ปัญหา

ในการดำเนินงานของหน่วย อ.ป.ต. ที่ประสบ ใต้แก่ งบประมาณมีไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงาน ขาดวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์

นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัญหา อุปสรรค ที่สำคัญอีกประการที่กลุ่มพระสงฆ์ได้ให้ความเห็นคือ ช่วงระยะเวลาในการเผยแพร่ธรรมะไม่ตรงกับช่วงระยะเวลาของชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเดียวกับช่วงของการปลูก หรือเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน รวมไปถึงชาวบ้านบางแห่งขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของ อ.ป.ต.จึงทำให้ขาดความร่วมมือที่ดี ทั้งนี้ กลุ่มพระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๑. ขอสนับสนุนด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน พ่อค้า ประชาชน องค์กรชุมชนในพื้นที่

๒. คณะกรรมการช่วยกันหางบประมาณจากการจัดกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น การจัดตั้งกองผ้าป่า การจัดโครงการเข้ากุฏิกรรมหรือเข้าโสตถากรรมโดยนำเงินที่ได้จากบาตรแรกมาเป็นกองทุนในการดำเนินงานของ อ.ป.ต.

๓. ควรที่จะมีการประชุมตกลงร่วมกัน เพื่อกำหนดกิจกรรมในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับอาชีพ บริบทและวิถีชีวิตของชุมชน

๔. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ทราบถึงภารกิจของหน่วย อ.ป.ต. โดยผ่านกิจกรรมหรือสื่อต่าง ๆ ในช่วงวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา

ซึ่งปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงาน อ.ป.ต. ของพระสงฆ์ใน อ.พร้าว สอดคล้องกับ ทวี สุทธธรรมณ์ลักษณ์ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าความคิดและนโยบายในการพัฒนาชุมชนของสถาบันสงฆ์นั้น ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถาบันสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งด้านจิตใจและด้านวัตถุทางมหาเถรสมาคมก็ได้มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้คณะสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาอย่างจริงจัง ได้กำหนดเป็นโครงการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ให้คณะสงฆ์ปฏิบัติ ฝ่ายรัฐบาลก็สนับสนุนทางด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน สำหรับปัญหาของการดำเนินงาน พบว่า งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ ระยะเวลาที่ได้รับเงินอุดหนุนไม่เหมาะสม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นที่น่าเสนอแนะและชี้แจงดังต่อไปนี้

๑. ด้านกิจกรรมของ อ.ป.ต. ทั้ง ๘ ด้าน ที่วางเป็นกรอบนโยบายนั้น จากการปฏิบัติจริงสามารถปฏิบัติได้เฉพาะงานที่เป็นการเทศนาอบรมสั่งสอนเท่านั้น ส่วนกิจกรรมพัฒนาทางด้านวัตถุทำได้น้อย เนื่องจากมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ หรือ องค์กรเอกชน ซึ่งเป็นการทำงานซ้ำซ้อน

ทางมหาเถรสมาคมน่าจะเน้นงานพัฒนาในการเป็นผู้นำทางจิตใจเป็นหลักและทำการส่งเสริมกันอย่างจริงจัง น่าจะเกิดประโยชน์มากกว่า เพราะเป็นบทบาทที่พระสงฆ์มีความถนัดอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามถ้าทางมหาเถรสมาคมต้องการให้สถาบันสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทุกด้านและให้เกิดผลดีแล้ว ควรมีการเสริมองค์ความรู้ในด้านการพัฒนาให้คณะสงฆ์อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เพราะเป็นองค์กรหลักในการบริหารงานในโครงการนี้

๒. ด้านงบประมาณ ในสภาพความเป็นจริงแล้ว งบประมาณมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงาน อ.ป.ต. หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางมหาเถรสมาคมเลย ซึ่งทางกรมศาสนาน่าจะพิจารณาตามแผนงาน/โครงการ โดยให้หน่วย อ.ป.ต. แต่ละแห่งจัดทำเสนอก่อนปีงบประมาณ แล้วพิจารณาจัดสรรงบประมาณตามแผนงาน/โครงการที่เสนอนอกจากนี้ ในแต่ละชุมชนควรมีการบรรจุแผนการดำเนินงานของหน่วย อ.ป.ต. เข้าไปในยุทธศาสตร์ด้าน ศิลปวัฒนธรรมและการศาสนา ในแผนแม่บทชุมชน เพื่อเสนอขอสนับสนุนงบประมาณต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรจะมีการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ในพื้นที่อื่น ๆ อีก เพื่อนำมาเปรียบเทียบ สรุปหาข้อยุติ ว่านโยบายที่มหาเถรสมาคมวางไว้ทั้ง ๘ ด้านนั้น จริง ๆ แล้วสามารถทำกิจกรรมใดได้บ้าง และระดับการปฏิบัติตามกิจกรรมมากน้อยต่างกันอย่างไร มีสาเหตุมาจากอะไร มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่อย่างไร แตกต่างกันหรือไม่ และควรมีการไปศึกษาเจาะลึกจากคณะกรรมการ อ.ป.ต. จากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานข้างเคียง เพื่อนำผลที่ได้เสนอต่อมหาเถรสมาคม เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อไป

๒. การวิจัยครั้งต่อไปควรเข้าไปศึกษาเจาะลึกเปรียบเทียบระหว่างหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่นในรอบปี กับหน่วยอบรมที่มีผลงานน้อย ว่ามีอะไรเป็นสาเหตุปัจจัย เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงงาน อ.ป.ต. ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น